

Een 17de-eeuws muntdepot in 'de Ooievaarsnest' te Geel (prov. Antwerpen)

Frans De Buysier, Luk Beeckmans & Tim Bellens

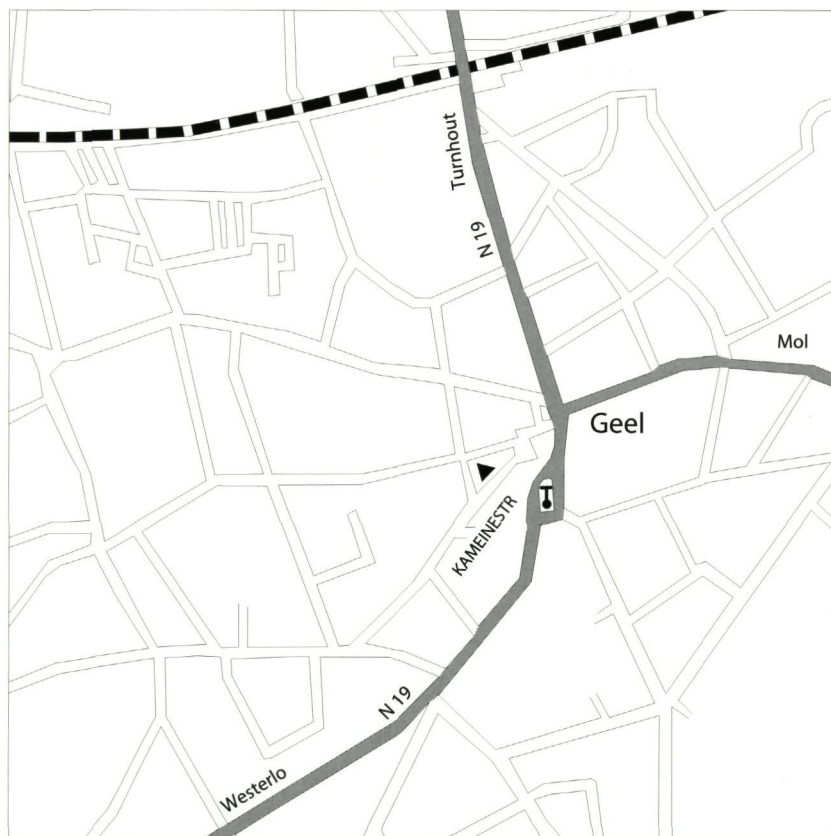
1 Inleiding

Bij restauratiewerken aan het oude pand 'De Ooievaarsnest', gelegen langs de Kameinestraat te Geel (fig. 1), ontdekte een arbeider eind jan-

ari 2000 een 17de-eeuws muntdepot¹. Het depot, bestaande uit een 45-tal zilverstukken van ongeveer dezelfde grootte, is aangetroffen in een steengoedbeker en zat verborgen in een hoek onder de kelderhaard². Een achttal munten en het recipient worden momenteel bewaard in hetzelfde gebouw, eigendom van de Geelse Bouwmaatschappij. De overige munten werden verkocht.

2 De munten

De gekende munten uit dit depot zijn integraal geslagen tijdens de Spaanse periode in de Zuidelijke Nederlanden. Twee patagons uit de regeringsperiode van Albrecht en Isabella (1598-1621) zijn respectievelijk aangemunt in de ateliers van Antwerpen (1 ex.) en Brussel (1 ex.). Een vijftal zilverstukken dateren uit de regering van Filips IV (1621-1665). We onderscheiden twee dukatons (Antwerpen 1 ex. en Brussel 1 ex.) en drie patagons (Antwerpen 1 ex.; Brugge 1 ex. en Doornik 1 ex.). Een laatste dukaton dateert uit de regeringsperiode van Karel II (1665-1700) en is geslagen te Brussel. Het grootste deel van de munten vormde een aaneengeklitte klomp van ongeveer één kilogram. Deze werd in opdracht van de directeur van de Geelse Bouwmaatschappij verkocht aan de prijs van het zilver op een antiekmarkt in Turnhout³!

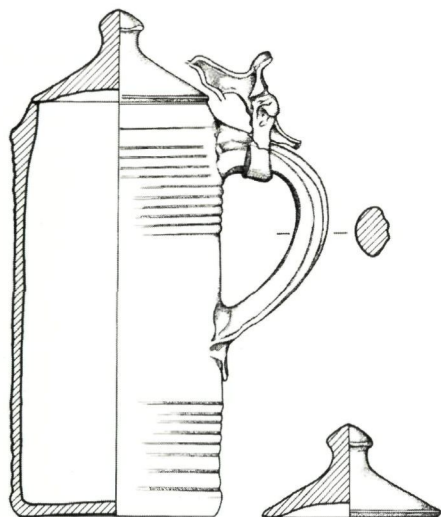

1 Situatiekaart van de vindplaats.
Carte de situation.

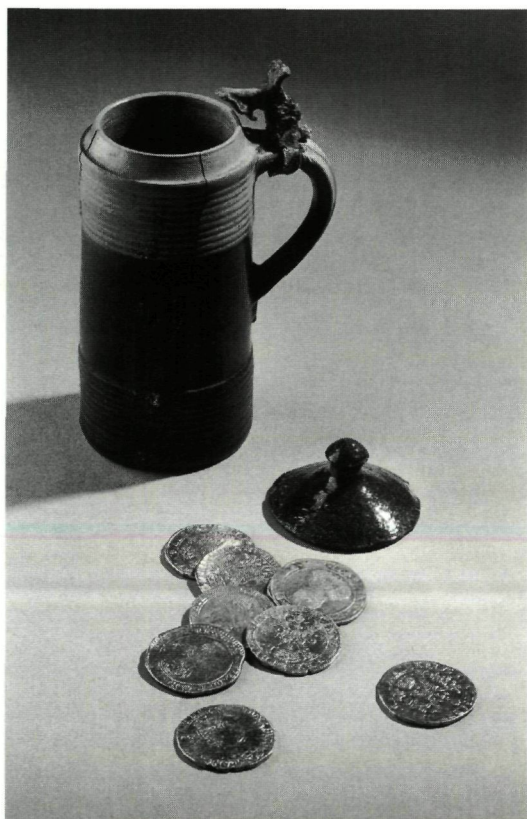
¹ Kad.: Sectie G, 6de afd. nr. 784 l. Bouwheer: de Geelse Bouwmaatschappij. Aannemer: de firma Van Loy, Herselt.

² X. 2000, ongenummerde bladzijden.

³ Mondelinge mededeling van de heer Schoonejans, directeur van de Geelse Bouwmaatschappij, waarvoor dank.

2 *Het recipiënt van het depot, vermoedelijk vervaardigd in de ateliers van Duingen. Schaal 1:3.*
Le récipient, probablement fait dans les ateliers de Duingen. Ech. 1:3.

3 *Het muntdepot in de 'Ooievaarsnest' te Geel.*
Le trésor de l'Ooievaarsnest à Geel.

3 Het recipiënt

De zilverstukken bevonden zich in een cilindervormige 'humpe' uit steengoed (fig. 2-3) (hoogte: 16,7 cm; diameter rand: 7,2 cm; diameter basis: 8 cm). Deze drinkbeker is in drie zones verdeeld: boven-en onderaan bevinden zich geprooncedeerde draairingen, het centrale gedeelte is glad. Een ovaal oor reikt vanaf de schouder tot aan de buik.

De 'humpe' is vervaardigd uit een witbeige klei. De bovenzone is langs buiten geelbeige, terwijl de rest van de wand bedekt is met bruin zoutglazuur.

Op het bovenoor is een tinnen duimsteun bevestigd waaraan het authentieke metalen deksel was gemonteerd. Dit deksel is inmiddels verdwenen en vervangen door een exemplaar in geglaazuurd rood aardewerk met conische knopversiering.

Deze beker is vermoedelijk vervaardigd in de ateliers van Duingen⁴ (Nedersaksen, Duitsland). Analoge bekers zijn in ons land o.a. gekend uit Bierbeek, Sint-Katelijne-Waver en Leuven⁵. Ze worden gedateerd vanaf de late 17de eeuw tot de tweede helft van de 18de eeuw⁶.

4 Bespreking

Het fragmentarisch beeld van dit ensemble, waarbij slechts 1/5 van de munten zijn geïnventariseerd, is te zwak voor een doorgedreven studie. Toch bieden enkele summier gegevens wat informatie over de aard en de datering.

Op basis van de recentst gedateerde munt, namelijk een dukaton van Karel II (1665-1700), weten we dat het depot definitief is verstopt na 1673. De zeer fraaie toestand van deze munt kan eventueel betekenen dat de verstoppingsdatum niet ver uit de buurt ligt.

Volgens de inlichtingen die we ontvingen van de directeur van de Geelse Bouwmaatschappij hadden alle munten ongeveer dezelfde grootte. Dit kan wijzen op een spaardepot, waarbij de grootste zilverwaarden (bijvoorbeeld dukatons en patagons) uit het geldcircuit werden onttrokken en opgepot.

Uit deze periode is tot op heden in het arrondissement Turnhout slechts één muntdepot geregistreerd, namelijk een vondst uit Vosselaar. Bij de afbraak van een oude hoeve in 1904 werd onder de keldervloer een pot gevonden met een aantal zilverstukken. De jongste munt dateert uit 1681⁷. Het zou natuurlijk al te voorbarig zijn om deze vondst te linken aan het depot van 'De Ooievaarsnest' en hieruit een vondsthorizon te definiëren welke in verband kan worden gebracht met de toenmalige militaire conflicten tussen Frankrijk en Spanje.

Tot slot moeten we vaststellen dat het Vlaams decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium hier niet is nageleefd⁸. Door deze overtreding werd een belangrijk element uit ons verleden weggevoerd zonder dat de kans op onderzoek is geboden.

⁴ Löbert 1977, 74, fig. 82 en 83.

⁵ De Clercq 1987, 159.

⁶ Met dank aan Daisy Van Cotthem en Hans Denis voor het teken- en fotowerk.

⁷ Van Keymeulen 1973, 229, 186.

⁸ Meldingsplicht binnen de drie dagen na de vondst aan het IAP.

5 Inventaris

ALBRECHT EN ISABELLA (1598-1621)

1. Patagon - z.j. - Brabant - Antwerpen

Zilver - 27,58 g - 1 uur - zeer fraai

Vz. Tussen twee gekroonde monogrammen een gekroond vuurijzer op een stokkenkruis met onderaan het Gulden Vlies.

Omschrift : handje ALBERTVS ET ELISABET DEI GRATIA

Kz. Het gekroond wapenschild van de aartshertogen omgeven door de ketting van het Gulden Vlies.

Omschrift : ARCH [] D . AVST . DVCES . BVRG . ET . BRAB . Z

Ref. VG-H 311-1a.

2. Patagon -1621 - Brabant - Brussel

Zilver - 27,56 g - 1 uur - fraai - onderaan lichte dubbelslag

Vz. Tussen twee gekroonde monogrammen een gekroond vuurijzer op een stokkenkruis met onderaan het Gulden Vlies.

Omschrift : engelpopje : ALBERTVS . ET . ELISABET [] DEI . GRATIA :

Kz. Het gekroond wapenschild van de aartshertogen omgeven door de ketting van het Gulden Vlies.

Omschrift: 16-21. ARCHID . AVST . DVCES . BVRG . BRAB . Z.c

Ref. VG-H 311-3b.

FILIPS IV (1621-1665)

3. Dukaton - 1659 - Brabant - Antwerpen

Zilver - 32,22 g - 7 uur - fraai

Vz. Buste van de koning naar rechts gewend

Omschrift: 16 handje 59 . PHIL . IIII . D . G . HISP . ET . INDIAR . REX .

Kz. Gekroond Spaans koningswapen gehouden door twee staande leeuwen met onderaan het Gulden Vlies.

Omschrift: .ARCHID . AVST . DV- X . BVRG . BRAB . Zc.

Ref. VG-H 327 - 1b.

4. Dukaton - 1640 - Brabant - Brussel

Zilver - 32,27 g - 6 uur - zeer fraai

Vz. Buste van de koning naar rechts gewend.

Omschrift: 16 engelpopje 40 . PHIL . IIII . D . G . HISP . ET . INDIAR . REX .

Kz. Gekroond Spaans koningswapen gehouden door twee staande leeuwen met onderaan het Gulden Vlies.

Omschrift: . ARCHID . AVST . DV - X . BVRG . BRAB . Zc .

Ref. VG-H 327 - 3b.

5. Patagon - 1622 - Brabant - Antwerpen

Zilver - 27,29 g - 3 uur - fraai.

Vz. Tussen het jaartal een gekroond vuurrijzer op een stokenkruis met onderaan het Gulden Vlies.

Omschrift: handje . PHIL . IIII . D . G . HISP . ET . INDIAR . REX .

Kz. Gekroond Spaans koningswapen omgeven door de ketting van het Gulden Vlies.

Omschrift: . ARCHID . AVST . DVX . BVRG . BRA [] . Z.c.

Ref. VG-H 329-1.

6. Patagon - 1660 - Vlaanderen - Brugge

Zilver - 27,45 g - 1 uur - fraai - onzuiverheden in het oppervlak.

Vz. Tussen het jaartal een gekroond vuurrijzer op een stokenkruis met onderaan het Gulden Vlies.

Omschrift: lelie.PHIL . IIII . D . G . HISP . E [] INDIAR . REX .

Kz. Gekroond Spaans koningswapen omgeven door de ketting van het Gulden Vlies.

Omschrift: . ARCHID . AV [] DVX . BVRG . CO . FLAN . Zc .

Ref. VG- H 329-6.

7. Patagon - 1653 - Doornik

Zilver - 27,82 g - 10 uur - zeer fraai - onderaan lichte dubbelslag.

Vz. Tussen het jaartal een gekroond vuurrijzer op een stokenkruis met onderaan het Gulden Vlies.

Omschrift: toren . PHIL . IIII . D . G . HISP . ET . INDIAR . REX .

Kz. Gekroond Spaans koningswapen omgeven door de ketting van het Gulden Vlies.

Omschrift: . ARCHID . AVST . DVX . . . BVRG . DOM . TOR . Zc .

Ref. VG-H 329-9.

KAREL II (1665 -1700)

8. Dukaton - 1673 - Brabant - Brussel

Zilver - 32,41 g - 5 uur - zeer fraai.

Vz. Buste van de koning naar rechts gewend.

Omschrift: . CAROL . II . D . G . HISP . ET . INDIAR . REX . 16 engelpopje 73

Kz. Gekroond Spaans koningswapen gehouden door twee staande leeuwen met onderaan het Gulden Vlies.

Omschrift: . ARCHID . AVST . DV - X . BVRG . BRAB . Zc .

Ref. VG-H 348-2a.

RÉSUMÉ

Un dépôt monétaire du 17ième siècle à Geel (prov. d'Anvers)

Du dépôt monétaire du 17ième siècle composé d'environ 45 pièces en argent de plus ou moins la même taille conservées dans une 'humpe' en grès de Duingen qui à été découvert, lors des travaux de restauration en janvier 2000, sous le pavement de l'âtre de la maison 'De Ooievaarsnest' située sur la Kameinestraat à Geel (province d'Anvers), il ne reste plus que le récipient et huit pièces de monnaies en argent.

Ces huit pièces ont toutes été frappées aux Pays-Bas pendant la période espagnole. Il s'agit de deux patagons d'Albert et Isabelle (1598-1621), de trois patagons et deux ducats de Philippe IV (1621-1665) et d'un ducaton frappé sous le règne de Charles II (1665-1700).

L'ensemble est trop restreint pour en tirer beaucoup de conclusions. Néanmoins, en se basant sur le très bon état du ducaton de Charles II, la déposition peut être datée de peu après 1673.

BIBLIOGRAFIE

DE CLERCQ M. (ed.) 1987: *Bierbeek, 30 cm dieper, Archeologische inventaris van 15 jaar prospectie en opgravingen*, Bierbeek.

X. 2000: *De Ooievaarsnest, Een nieuw huis voor de Geelse Bouwmaatschappij*, Brochure uitgegeven ter gelegenheid van de inhuldiging van het gerestaureerde pand de Ooievaarsnest en de nieuwe vergaderzaal, Geel.

LÖBERT H. 1977: *Das verzierte Steinzeug aus Duingen*, Kreis Alfeld, Studien zu seiner

Entwicklung seit dem 16. Jahrhundert und zu seinen Beziehungen zu den Deutschen Steinzeugzentren, insbesondere zu den Rheinischen Herstellungsorten, *Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters*, Köln, 5, 7-97.

VAN GELDER H.E. & HOC M. 1960: *Les monnaies des Pays-Bas bourguignons et espagnols (1434-1713)*, Amsterdam.

VAN KEYMEULEN A. 1973: *Les trésors modernes trouvés en Belgique 1434-1970*, Brussel.